

Αι σχέσεις τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς λοιπὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πανορθοδόξων ἀποφάσεων*

ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (ΣΑΒΒΑΤΟΥ)**

Α. Ὑστερα ἀπὸ τὸν τελικὸν καθορισμὸν τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ὥστε νὰ «συνέλθῃ τὸ ταχύτερον δυνατὸν» καὶ «αὐτὴ νὰ εἶναι βραχείας διαρκείας καὶ ἀσχοληθῇ μὲ περιορισμένον ἀριθμὸν θεμάτων», ὅπως δήλωσε καὶ ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Γέρον Χαλκηδόνος Μελίτων, ἡ Προσυνοδικὴ Διάσκεψις τῆς Γενεύης, τοῦ ἔτους 1976, προσδιώρισε, τὸν κατάλογο τῶν θεμάτων τῆς Α' Πανορθοδόξου Διασκέψεως ἐν Ρόδῳ (1961), σὲ δέκα θέματα, δύο ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν:

- α) «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον», καὶ
- β) «Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις».

Ἄν καὶ τὰ δύο αὐτὰ Κείμενα εἶχον ἤδη μελετηθῆ καὶ παραπεμφθῆ (ad referendum) ὁμοφώνως πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς Κείμενα ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως, τοῦ ἔτους 1986 (28 Ὀκτωβρίου - 6 Νοεμβρίου), ἐν τούτοις τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας, πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τοῦ Μαρτίου 2014 (Φανάρη, 6-9 Μαρτίου), διετύπωσε γρά-

* Εἰσήγησις εἰς τὸ Ἐπιστημονικὸν Συμπόσιον, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον: «Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμένη Β. Πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον», τὸ ὅποιον συνδιοργανώθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς Βλατάδων, τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἱδρυματικῶν Μελετῶν καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. (Ἱερὰ Μονὴ Βλατάδων, 3-5 Δεκεμβρίου 2015).

** Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνιας Χρυσόστομος (Σαββάτος) εἶναι Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

πίως και δικαίως την άποψιν, ότι και αυτά, μαζί, με έτερα, χρήζουν επικαιροποίησης και επανاديετυπώσεως, άποψιν την οποίαν έπεδέχθη όμοφώνως ή παραπάνω Συναξίς των Προκαθημένων των Όρθόδοξων Έκκλησιών, διό και άπεφασίσθη όπως συγκροτηθή Ειδική Διορθόδοξος Επιτροπή, ή οποία έντός του πρώτου εξαμήνου του έτους 2015, θα άναθεωρήσει τα δύο αυτά Κείμενα, τα όποια και τελικώς έφυγον της τελικής έπεξεργασίας, της ένοποιήσεως, της ύπογραφής και της έγκρίσεως υπό της Ε΄ Προσνοδικής Πανορθόδοξου Διασκέψεως, ή οποία έπραγματοποιήθη έν Chambéry της Γενεύης, τον παρελθόντα Οκτώβριον, και ούτω παρατελείται τό ένιατον πλέον κείμενον υπό τον γενικών τίτλον «Σχέσεις της Όρθόδοξου Έκκλησίας προς τον λοιπόν Χριστιανικών κόσμον» εις την Άγιαν και Μεγάλην Σύνοδον προς όμοφωνον επικύρωσιν.

Η περιγραφείσα αύτη και συντεταγμένη διαδικασία, εις τό πλαίσιο της προετοιμασίας της Άγίας και Μεγάλης Συνόδου, άποδεικνύει άφ' ένός μέν την όφελειτικήν και άνίστακτον μέριμναν του Οικουμενικού Πατριαρχείου, διά την πληρεστέραν άνάδειξιν της άρχοντός ένότητος της Όρθόδοξου Έκκλησίας, ως προς την κοινωνίαν της πίστεως και ως προς τον σεβασμόν της κανονικής παραδόσεως και τάξεως, άφ' έτέρου δε την συνεπή και υπεύθυνον αντιμετώπισιν των συγχρόνων προβλημάτων συμτάσης της Όρθόδοξου Έκκλησίας, διά του έξαιρετικού, και λυσιτελοούς ρόλου Του, διό και ή μελέτη και έπεξεργασία των δύο παραπάνω Κεμένων, άφορουν θέματα σημαντικά, τα όποια άπασχολούν τό σώμα της Όρθόδοξου Έκκλησίας και έν ταυτώ διεκδικούν σόχη μόνον τό ένδιαφέρον άλλα και την όλην επικαιρότητα καθ' όλην την έν τη ιστορία πορεία προετοιμασίας της Άγίας και Μεγάλης Συνόδου της Όρθόδοξου Καθολικής Έκκλησίας.

Β. Ποίν άναφερθώμεν εις την διαδικασίαν άναθεωρήσεως και επικαιροποίησης των Κεμένων αυτών είναι άπαραίτητον να παρουσιάσωμεν και αναλύσωμεν τό περιεχόμενον των δύο Κεμένων, σχετικών προς την σχέση της Όρθόδοξου Έκκλησίας προς τας άλλας Χριστιανικές Έκκλησίας και Όμολογίας.

1. Διά μίαν εϋσύνοπτον άλλα και ούσιαστικην παρουσίαν όλης της προετοιμασίας της Συνόδου, βλ. ΠΑΝ. ΝΕΛΛΑ, Η Άγία και Μεγάλη Σύνοδος της Όρθόδοξου Έκκλησίας. Σκέψεις για μία θεολογική θεώρηση και προετοιμασία της, Θεσσαλονίκη 1972. ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Η Έκκλησία της Ελλάδος έναντι θεμάτων πανορθόδοξου ένδιαφέροντος κατά τον είκοστόν αιώνα, Θεσσαλονίκη 1975. ΔΑΜΑΣΚΕΝΟΥ, Μητροπολίτου Έφεσείας, Προς την Άγιαν και Μεγάλην Σύνοδον. Προβλήματα και Προοπτικά, Άθήνα 1990.

α) Εις τας 12 παραγράφους του Κεμένου «Όρθόδοξος Έκκλησία και Οικουμενική Κίνησις», εξέτέθητο αί όρθόδοξοι έκκλησιολογικοί άρχαι, επί τη βάσει των οποίων, άφ' ένός μέν περιεργράφοντο ή έκκλησιολογική ταυτότης της Όρθόδοξου Έκκλησίας, άφ' έτέρου δε προσδιωρίζετο ή συμμετοχή Αυτής εις την λεγομένη Οικουμενικήν Κίνησιν.

Συγκεκριμένως εις τό Κείμενον ετονίζετο, ότι ή Όρθόδοξος Έκκλησία «άποτελεί τον φορέα και δίδει την μαρτυρίαν της πίστεως και της παραδόσεως της Μιάς, Άγίας, Καθολικής και Άποστολικής Έκκλησίας» (§ 1), ένώ αί κατά καιρούς επισυμβάσαι άπομακρύνσεις εκ της παραδόσεως της άρχερόνου Έκκλησίας ώφείλοντο εις τας διαφορετικάς άντιλήψεις περι της ένότητος και περι της ούσιαστικής κατανήσεως της ούσίας και της φύσεως της Έκκλησίας (§ 2α). Αί παρούσαι διατυπώσεις άποτελούν μίαν υπέρβασιν των παλαιών άντιλήψεων τόσο περι όμολογικών άποκλειστικότητων όσο και ιδεών αί όποίαι έκφράζουν όρχας έκκλησιολογικής περιεκτικότητος, διότι ή ένότης δέν έπυγχάνεται δι' άθροιστικού τύπου συνενώσεως όμοειδών ή ετεροειδών άντιλήψεων, άλλα επί τη βάσει της πίστεως και εκφράζεται, «έν τοίς μυστηρίοις», όριοθετείται δε εκ της Άποστολικής Διαδοχής και της πατερικής παραδόσεως, ως αύτη διετυπώθη υπό των Οικουμενικών Συνόδων (πρβλ. 2β,γ).

Η άνωτέρω περιγραφείσα έκκλησιολογική άυτοσυνειδησία της Όρθόδοξου Έκκλησίας επέβαλε εις Αυτήν την άνάγκην, όπως συμμετάσχη εις κάθε προσπάθειαν «υπέρ της των πάντων ένώσεως» και της άποκαταστάσεως της άπωλεσθείσης ένότητος των Χριστιανών, διά της έπιτεύσεως της ένότητος έν τη πίστει (πρβλ. § 2γ), όπως έπράξε και πράττει, από την εποχήν της έμφανίσεως των πρώτων αίρέσεων έν τη άρχερόνω Έκκλησία και έως της σημερον, έναντι των νεοφανών και συγχρόνων αίρετικών άποκλίσεων και άντιλήψεων.

Η συμμετοχή της Όρθόδοξου Έκκλησίας εις την λεγομένη Οικουμενικήν Κίνησιν και κυρίως εις τά διάφορα όργανα αυτής, όριοθετείται εκ του πρώτου με τον όποιον άντιλαμβάνεται τον ρόλον και την παρουσίαν της εις τά άνωτέρω όργανα και εκ της κατανήσεως της ταυτότητος αυτής ταύτης της Οικουμενικής Κινήσεως, μάλιστα δε έν σχέσει και προς τον κατ' έξοχήν όργανισμόν αυτής, ως ούτος εκφράζεται, διά του λεγομένου «Παγκοσμίου Συμβουλίου Έκκλησιών» (Π.Σ.Ε.Μ.Σ.Ε.), ένώ συγχρόνος εις τό Κείμενον διασυνταχέται και ό πρώτος συμμετοχής της εις τό άνωτέρω Συμβούλιον.

Η Όρθόδοξος Έκκλησία, άν και άποτελεί έν εκ των ιδρυτικών μελών του Π.Σ.Ε., ούδέποτε άπεδέχθη την ιδέα έν της «ίσότητος των Όμολογιών» και την ένότητα της Έκκλησίας ως τανα «διομολογιακή προσαρμογή» (§ 6). Η Όρθό-

δόξου Ἐκκλησία δὲν θεωρεῖ, ὅτι τὸ Π.Σ.Ε. εἶναι, οὔτε δύναται νὰ καταστή «Ἐκκλησία» ἢ «ὑπερ-Ἐκκλησία» (§ 7), τὸ μόνον τὸ ὅποιον ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὸ εἶναι ἡ δυνατότης νὰ φέξη εἰς ἐπικοινωνίαν τὰς διαφόρους Ὀμολογίας καὶ Παραδόσεις καὶ νὰ προωθῆ τὸν διάλογον μεταξὺ αὐτῶν μὲ σκοπὸν τὴν μελέτην καὶ συζήτησιν τῶν ζητημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησία (§ 7), καὶ τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὅτι δὲν εἶναι μόνον ζητήματα θεολογικῶν συμφωνιῶν ἀλλὰ καὶ συμπτώσεως, θέσεων καὶ ἀπόψεων, διὰ τὰ γενικότερα προβλήματα, τὰ ἀπασχολοῦντα τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον κάθε ἐποχῆς (πρβλ. § 6).

Ἐπιπλέον εἰς τὸ παρὸν Κείμενον ἐπισημαίνοντο καὶ ὀρισμέναι δυσκολία, αἱ ὁποῖαι ἀνεφήνησαν κατὰ τὴν Στ' Γενικὴν Συνέλευσιν, ἐν Vancouver τοῦ Καναδά (1983) καὶ ἐπεσημάνθησαν ὑφ' ὀρισμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν-Μελῶν τοῦ Π.Σ.Ε., παραλλήλως δέ, ἐτονίζετο ὡς ἀπαραίτητος «μία οὐσιαστικὴ Ὁρθόδοξος μαρτυρία καὶ ἡ ἰδιαίτερα αὐτῆς θεολογικὴ συμβολή» καὶ καθωρίζοντο αἱ «ἀναγκαῖαι... προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ παράσχουν εἰς τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας τὴν δυνατότητα νὰ ἐνεργήσουν ἰσότητως πρὸς τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Π.Σ.Ε., ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος, τοῦ ὅπου δὲν συμβαίνει πάντοτε, λόγῳ τῆς τῆς δομῆς καὶ τῶν τῆς λειτουργίας τοῦ Π.Σ.Ε. διεπιστοσῶν διαδικασιακῶν ἀρχῶν», διὸ καὶ ἀπεφασίσθη ὅτι «πρέπει νὰ γίνοντο νέα ἀναγκαῖα ρυθμίσεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δυνηθῆ νὰ δώσῃ ἐντὸς τοῦ Συμβουλίου τὴν μαρτυρίαν καὶ θεολογικὴν αὐτῆς συνεισφορὰν, τὴν ὁποῖαν ἀναμένει ἐξ αὐτῆς τὸ Π.Σ.Ε., κατὰ τὰ ἦδη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Ὁρθοδόξων-Μελῶν αὐτοῦ συμφωνηθέντα (desiderata Σόφριας)» (§ 11).

Εἰς τὴν πορείαν ταύτην καὶ πρὸς τελικὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἀνωτέρω σημειῶν τοῦ Κεϊμένου, ὡς καὶ διὰ μιᾶν δημογραφικῆν συμβολὴν καὶ μαρτυρίαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, δηλοῦται ὅτι ἡ ὅλη λειτουργία τοῦ Π.Σ.Ε. ὠφελεῖται νὰ πραγματοποιηθῆται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως καὶ τῆς πίστεως (πρβλ. § 12).

Ἀνάλογα προστάθεται κατεβάλλοντο καὶ διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστεως καὶ Τάξεως», ἐνθα ὀφείλου αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησία νὰ ἀναζητήσουν τῶν ποσῶν συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν τῶν Ὁρθοδόξων ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἐκκλησιολογικὰ κριτήρια συμμετοχῆς ἐν τῷ διεξαγομένῳ πολυμερῆ θεολογικῷ διαλόγῳ. Πρὸς ὑλοποίησιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω, πανορθοδόξως ἀπεφασίσθη ὅπως προωθηθῶσιν τὰ desiderata τῆς Σόφριας (1981) καὶ τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission)

(2002) κείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα διαλαμβάνονται αἱ «ἀξιώσεις» τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔναντι τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς αὐτὸ.

Ἀπαραίτητοι λοιπὸν προσήκοντες ἐπιχειροποιήσεως ἀποτελοῦν τὰ ὅσα desiderata τῆς Σόφριας καὶ τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, θέσεις αἱ ὁποῖαι ἀφ' ἑνὸς μὲν πυχάνουν πανορθοδόξου ἀναγνωρίσεως καὶ ὁμοθυμῶν ἀποδοχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαιτοῦν ἀπολύτως τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος καὶ αὐτοσυνηθισίας τῆς Ὁρθοδόξιας, κυρίως ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τοὺς διομολογιακοὺς αὐτοὺς διεθνεῖς οργανισμοὺς. Διὰ τῶν παρόντων «ἀξιώσεων» (desiderata): Ἐπιτεύχθη ἡ ἀναθεώρησις τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Π.Σ.Ε., ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ὀρθοδόξων προτάσεων ὡς πρὸς τὸν τρόπον λήψεως τῶν ἀποφάσεων ὁμοφώνως (consensus), κυρίως διὰ κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ ζητήματα. Ἐπεσημάνθη ἡ ἰδιαίτερα ἐκκλησιολογικὴ ταυτότης τῆς Ὁρθοδόξιας εἰς τὸν σύγχρονον οἰκουμηνικὸν διάλογον καὶ ἰδιαίτερος ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιολογικὰς διαφορὰς καὶ μάλιστα ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς διαφορὰς Χριστιανικῆς Παραδόσεως καὶ Ὀμολογίας. Ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς κάθε μορφῆς συμπεροσυχῆς καὶ προσδιωρισθῆ ὁ τρόπος συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων-Μελῶν εἰς τὰ ὄργανα λήψεως ἀποφάσεων.

2. Πρὸς S. SABEN TOROZ, *The Sofia Consultation-Orthodox Involvement in the World Council of Churches*, Geneva, WCC, 1982. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΙΛΑΕΙΑΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ - Γ. ΓΑΛΙΤΗ, «Ἐκθεσις τῆς ἐν Γενεύῃ ἀπὸ 26^{ης} Ἀπριλίου εἰς 3^{ην} Σεπτεμβρίου συνελθούσης Συνελεύσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», ἐν ΕΚΚΛΗΣΙΑ Π (2003), σελ. 6-10. Πρὸς ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΒΡΑΜΙΔΗ, «Οἱ ἀξιώσεις (desiderata) τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», ἐν ΠΒ' ΕΚΚΛΗΣΙΑ (2005), σελ. 302-312. ΑΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, *Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ὁρθοδόξων στὸ ΠΣΕ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν Ἀποφάσεων τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὸ ἱστορικὸν καὶ ἡ θεματολογία τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν συμμετοχὴ τῶν Ὁρθοδόξων στὸ ΠΣΕ*, Θεσσαλονίκη 2005. Διὰ τὸ ἔργον τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission), βλ. ΜΕΓ. ΠΡΟΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΙΤΣΗ, «Ἐισαγωγή εἰς τὴν "Special Commission". Οἱ ἀποφάσεις καὶ τὸ ἔργο τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον συμμετοχὴν στὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν», ἐν *Θεολογικῆς Σπουδῆς καὶ Οἰκουμένης, μὲ εἰδικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τοὺς διαχριστιανικοὺς διαλόγους καὶ τὸ μέλλον τοῦς* (ἐπιμ. Βασ. Σταθοπούλου), Ἀθήνα 2003, σελ. 63-70. ΓΕΩΡΓ. ΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, «Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ (Special Commission) γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον συμμετοχὴν στὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν: Μία θεολογικὴ ἐκτίμησις τῶν ἐπιμέρους ζητημάτων τῆς», *Ἐκθ' ἀνωτ.*, σελ. 94-107.

3. Διὰ τὸ Τελικὸν Κείμενον τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission) ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τὸ Π.Σ.Ε. εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, βλ. *Ὁρθόδοξὴ Θεολογία καὶ Οἰκουμηνικὸς Διάλογος*, ἐπιμ. Π. Βασιλειάδης, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2005, σελ. 207-210.

β) Εἰς τὸ δεύτερον Κεῖμενον «*Χρῆσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν Κόσμον*» ἐτονίζετο ἡ θετική θέσις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐναντι τοῦ Διαλόγου διὰ τὴν ἐνόητα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῆ βάσει τῆς κοινῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας (§ 3). Δύο παραγραφοὶ τοῦ Κεϊμένου (§§ 6 καὶ 7) περιγράφουν τὰς γενικὰς μεθολογικὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διεξάγῃται οἱ διμερεῖς Θεολογικοὶ Διάλογοι. Συγκεκριμένως, ἐπισημαίνεται, ὅτι «ἡ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἀκολουθουμένη μεθολογία ἀποσκοπεῖ εἰς τε τὴν λύσιν τῶν παραδομένων Θεολογικῶν διαφορῶν ἢ τῶν τυχόν νέων διαφοροποιήσεων καὶ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν κοινῶν στοιχείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, προϋποθέτει δὲ τὴν σχετικὴν πληροφόρησιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἐξελιξάντων τῶν Διαλόγων. Ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας ὑπερβάσεως συγκεκριμένης τινὸς Θεολογικῆς διαφορᾶς ὁ Θεολογικὸς Διάλογος συνεχίζεται, καταρχομένως τῆς διαπιστωθείσης ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος Θεολογικῆς διαφορίας καὶ ἀνακρινουμένης τῆς διαφορίας ταύτης πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπος Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας διὰ τὰ ἐφεξῆς δέοντα γενέσθαι», ἐνὸς ἐπισημαίνεται ὅτι, ὅταν πυχάνει ἀναγκαῖον, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπερότητος τῶν Θεολογικῶν προβλημάτων ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου διμεροῦς Διαλόγου, εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀντιστοίχου μεθολογίας. Εἶναι ἐνόητον λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, κοινὸς πάντων σκοπὸς εἶναι ἡ τελικὴ ἀποκατάστασις τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνόητος. Ὄπωσδήποτε ὅμως αἱ ὑφιστάμενοι Θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ διαφοραὶ ἐπιτρέπουν ποῖαν τινα ἱεραρχίαν ὡς πρὸς τὰς ὑφιστάμενας δυσχερείας διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ πανορθοδόξως θεθεμένου σκοποῦ. Ἡ ἐπερότης τῶν προβλημάτων ἐκάστου διμεροῦς Διαλόγου προϋποθέτει διαφοροποίησιν μὲν τῆς τηρηθησομένης ἐν αὐτῷ μεθολογίας ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαφοροποίησιν σκοποῦ, διότι ὁ σκοπὸς εἶναι ἐνιαῖος εἰς πάντας τοὺς Διαλόγους.

Εἰς συνεχῆ τῶν ἀνωτέρω δύο παραγράφων καὶ εἰς ἐξ ὑποενοήτας, περιγράφονται οἱ ἀντιστοιχοὶ Διάλογοι μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, Παλαιοκαθολικῶν, Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (ἢ Ἀντιχαλκηδονίων), Ρωμαιοκαθολικῶν, Λουθηρανῶν, Μετερρηθμισμένων καὶ ἐτονίζονται τὰ ὑφιστάμενα ἰδιαιτέρα Θεολογικὰ προβλήματα, ὧς καὶ τὰ ἰδιάζοντα στοιχεία, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν καὶ τὰς ἀντιστοιχοῦς δυσκολίας ἢ δυσχερείας εἰς τὴν ὄλην πορείαν διεξαγωγῆς ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ἐν τῷ συγκεκριμένῳ Κεϊμένῳ, συνεκτιμῶντο μετ' ἰδιαιτέρας εὐαισθησίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀξιολόγησις τῆς μελλοντικῆς πορείας τῶν συγκε-

κρημένων Διαλόγων ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ προοπτικὴ αὐτῶν. Ἦδη ἔχουν ἀποδυναμωθεῖ αἱ προοπτικαὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, κατόπιν τῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς χειροτονίας γυναικῶν εἰς τὴν ἱερατικὴν καὶ χαρismaticὴν ἱερωσύνην (1977, 2013 καὶ 2014), ἀνεκὸς τῆς ἀξιολόγησις τοῦ Θεολογικοῦ ἔργου τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, εἰς ὁρισμένας τοπικὰς παλαιοκαθολικὰς κοινότητες, καὶ τῆς υἰοθετήσεως τῆς μυστηριακῆς διακονίας (Intercommunion), ἀνευ τῆς προϋποτειθεμένης «κοινωνίας ἐν τῇ πίστει».

Εἰς πορείαν κριτικῆς ἀξιολογήσεως τῶν πομπαντικῶν καὶ λειτουργικῶν θεμάτων εὐρίσκειται ὁ Διάλογος μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν⁴, ἐνὸς σκιαζεται ὁ Διάλογος μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, τὸν ἐκ τῆς προσηλυτιστικῆς δράσεως τῆς Οὐνίας, ὅσον καὶ ἐκ τῆς δυσκολίας κατανοήσεως λειτουργίας καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ πρωτείου ἐν τοῖς πλαίσιοις τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δομῶν.

4. Βλ. ΒΑΣ. ΣΤΑΘΟΚΡΑΤΑ, «Ὁ Θεολογικὸς διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν στὸν 20^ο αἰῶνα. Ἀφορμὴ γιὰ προβληματισμὸ γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῶν διμερῶν Θεολογικῶν διαλόγων τῆς Ὁρθοδόξου», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρῇ Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΜΕ* (2010), σελ. 443-463. THE IMAS, «Relations between the Orthodox and the Anglicans in the Twentieth century: A Reason to Consider the Present and the Future of the Theological Dialogue», ἐν *Ecclesiology* 8 (2012), σελ. 350-374.

5. Γ.Ρ. ΛΙΑΝΤΑ, *Ὁ διμερὴς Θεολογικὸς διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν*, Θεσσαλονίκη 2000.

6. Πρβλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝ, «Ἀξιολογήσεις καὶ προοπτικαὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν», ἐν *ΘΕΟΛΟΓΙΑ* 51 (1980), σελ. 22-48, 222-247. ΑΝΔΡ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Κριτικὴ ἀποτίμησις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιστας*, Λευκωσία 2015.

7. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΚΟΝΙΔΑΡΗ, «Περὶ τὴν Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν τῆς Γενεύης (1968) καὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ἀληθείας μετὰ τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας [Ἡ μεθόδευσις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ ἀνεκδότων ἐγγράφων]», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρῇ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ* (1975), σελ. 329-402. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Μητροπολίτου Περιστερίου, Ὁρθοδοξία καὶ Ρωμαιοκαθολικισμός. Ὁ ἀεξήμενος Θεολογικὸς διάλογος*, Ἀθήνα 1981. Γ.Ρ. ΛΙΑΝΤΑ, *Διορθόδοξος Διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ συμβολὴ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν στὸν διμερὴς Θεολογικὸν διάλογον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆν Ἐκκλησίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν*, Θεσσαλονίκη 2005. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ, *Μητροπολίτου Μεσσηνίας, Θεσσαλονίκη 2005. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΤΗ, Ὁ διμερὴς Οἰκουμενικὸς Διάλογος ΠΙΣΤ* (2009), σελ. 544-548. ΑΡΧΙΜ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΒΑΛΑΤΗ, *Ὁ διμερὴς Οἰκουμενικὸς Διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν ὑπὸ τὴν πραγματικότητα τῶν δυσχερειῶν τῆς οὐνίας καὶ τοῦ πρωτείου*, Ἀθήνα 2014.

Τέλος, ενώ οι Διάλογοι μετά των Λουθηρανών⁸ και των Μετερρυθμισμένων⁹ είχαν ανοίξει νέες προοπτικές δια μίαν αναθεώρηση των βασικών θεολογικών των θέσεων, περί Έκκλησίας και Ιερών Μυστηρίων, ή εισαγωγή της χειροτονίας των γυναικών εις το ιερό των Ιερουσαλὴμ, υποβάθμισαν τὰς προοπτικές των συγκεκριμένων Διαλόγων, παρὰ τὰς σημαντικὰς θεολογικὰς συγχλίσεις εις τὰ κοινὰ θεολογικὰ κείμενα, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατερικῆς παραδόσεως.

Γ. Εἰς τὸ Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν Chambésy τῆς Γενεύης, ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ 29^{ης} Σεπτεμβρίου ἕως 4^{ης} Οκτωβρίου 2014, ἡ Α΄ Συνάντησις τῆς Εἰδικῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν Ἀναθεώρησιν τῶν Κειμένων τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, ἡ ὁποία ἠσχολήθη μὲ τὴν επικαιροποίησιν (revision) τῶν ἀνωτέρω δύο Κειμένων.

Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς επικαιροποιήσεως τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων ἐθεωρήθη ὀρθότερον ἡ ἐνοποίηση τῶν δύο Κειμένων, ἐνῶ δὲν ἐπέθεσαν παραγραφοὶ τῶν δύο προηγουμένων Κειμένων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέροντο εἰς τὰς δράσεις καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας ἐνίων ὀργάνων, κυρίως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν περιγραφικὴν πορείαν τῶν διαφόρων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων. Ἡ ἀπάλειψις αὕτη ἐγένετο διότι ἐθεωρήθησαν πλέον αἱ συγκεκριμένα παραγράφοι ὡς ἀπλάι καὶ μόνον ἱστορικαὶ ἀναφοραί, αἱ ὁποῖαι δὲν προσέφερον τί τὸ σημαντικὸν ὡς πρὸς τὴν μελλοντικὴν θεώρησιν καὶ ἀξιοποίησιν πανορθοδόξως τοῦ νέου Κειμένου.

Εἰς τὸ νέον ἐνοποιημένον Κείμενον, τὸ ὁποῖον ἔπυχε ἐγκρίσεως καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς Ε΄ Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (10-17 Ὀκτωβρίου 2015), ἐπρωτάνευσαν αἱ ἴδιαι ἐκκλησιολογικαὶ καὶ θεολογικαὶ προϋποθέσεις, ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας (consensus) καὶ κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ἀποτυπωθῇ ἡ ὅλη διαδικασία τῆς συμμετοχῆς τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους, ὡς ὁμόθυμος ἀπόφασις καὶ ἔκφρασις τῆς καθολικῆς συνειδήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἔκφρασις τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος.

8. ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΘΕΩΔΩΡΟΥ ΜΕΙΜΑΡΗ, «Ἀξιολόγησις καὶ προσεγγίσις τοῦ 30ετοῦ Διεθνoῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Λουθηρανῶν (1981-2011)», ἐν ΘΕΟΛΟΓΙΑ 83 (2013), σελ. 185-222.

9. Πηθλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΑΛΛΙΤΖΗ, Μητροπολίτου Μύρων, *Περί τῶν διμερῶν θεολογικῶν συνητάσεως μετὰ τῶν θεολόγων τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας ἐν ὄψει τῆς Ζ΄ ἀναλόγου συναντήσεως*, Ἐν Καρδίτῃ 3-11 Ὀκτωβρίου 1984, Ἀθήνα 1986.

Σημαντικὰ τυγχάνουν ὅλοι αἱ προαναφερθεῖσαι θέσεις περὶ τῆς αὐτοσυνηδησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους καὶ εἰς τὴν λεγομένην Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπέτελεσαν τὴν θεολογικὴν βᾶσιν, ἐνῶ υἱοθετήθησαν ἐπιπλέον καὶ νέαι παραγράφοι λίαν σημαντικαί, αἱ ὁποῖαι ἐπιβεβαιώνουν πανορθοδόξως θέσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ παρελθὸν εἴτε ἀμφισβητοῦντο, εἴτε καὶ παραθεωροῦντο.

Ὅτω:

α) Καθωρίσθη οὐχὶ μόνον ὁ τρόπος ἀποχωρήσεως μᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας μεμονωμένης ἐκ τινος συγκεκριμένου Διαλόγου ἀλλὰ καὶ ἡ δυνατότης διακοπῆς αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς μεθοδολογίας αὐτοῦ ἢ ἡ ἐπαναξιολόγησις αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τυγχάνει ἀναγκῶν διὰ λόγους σοβαροῦς ἐκκλησιολογικοῦς, κανονικοῦς, ποιμαντικοῦς ἢ ἠθικῆς φύσεως. Αὕτη περιγράφεται ὡς μία διαδικασία πανορθοδόξου ἀποφάσεως, ἐκκινουσα μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ καὶ κατόπιν ὁμοφώνου συναινέσεως τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (§ 10).

β) Ἐτέθησαν τὰ κανονικὰ κριτήρια (καν. 7^{ος} τῆς Β΄ καὶ 95^{ος} τῆς Πενθέκτης) ὡς πρὸς τὴν προοπτικὴν τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν (§ 20). Διὰ τῆς παρουσίας παραγραφῶν προσδιορίσθησαν πανορθοδόξως τὰ ὅρια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐναντι τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, δὲν ἀμφισβητήθη ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν καὶ «κατ' οἰκονομίαν» ἀνεγνωρίσθη, τὸ συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν παράδοσιν, ὑποστατὸν καὶ ἔγκυρον τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος. Οὕτως ἐνισχύεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁικονομίας, ὡς ἔκφρασις φιλανθρωπικοῦ διαθέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐναντι τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἐνῶ συνεχίζει νὰ ἰσχύη καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκριβείας.

γ) Ἐτονίσθη, ὅτι «ἡ Ὁρθοδόξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καταδικαστέαν πᾶσαν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἀτόμων ἢ ὁμάδων, ἐπὶ προφάσει τηρήσεως ἢ δῆθεν προσπίσεως τῆς γνησίας Ὁρθοδοξίας», διότι θεωρεῖ ὅτι «ἡ διατήρησις τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως διασφαλίζεται μόνον διὰ τοῦ συνοδικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ τὸν ἀρμόδιον καὶ ἐσχάτον κριτὴν περὶ τῶν θεμάτων πιστεως» (§ 22). Θέσις ἡ ὁποία ἀπορρῶει ἐκ τῆς κανονικῆς παραδόσεως (καν. 6^{ος} Β΄ Οἰκ. Συνόδου) καὶ τῆς πατερικῆς διδασκαλίας (πηθλ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολαὶ LXXII, PG 77, 3442-345B).

Κατόπιν όλων τών ανωτέρω επιβεβαιούνται ότι αι σχέσεις τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τών λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ὡς αὐτὰ καθορίζονται καὶ περιγράφονται εἰς τὸ πανορθόδοξον ἐργαζιθὲν κείμενον τῆς Ε΄ Προσυνεδίου Πανορθόδοξου Διασκέψεως (Chambésy), 10-17 Ὀκτωβρίου 2015), τόνιζον, στήριζον, καλλιεργοῦν καὶ ἀναπτύσσον τὸν διάλογον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περιγραφεισῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἡ μακροχρόνιον παράδοσις τῆς ἀρχαίου Ἐκκλησίας ἔθεσεν διαχρονικῶς, θεωροῦσα, ὅτι «ὅτε διότι τινες ἀλλήλων καὶ οὐ χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τούτων διαφορά· ὅτε δ' εἰς λόγους συνέλθωσιν καὶ ἑκατέρωθεν μέρους νουνεχῶς ἀφροσάγηται τὰ παρ' ἑκατέρωθεν λεγόμενα, εὐρίσκειται πολλάκις ὁλήρη ἢ τούτων διαφορά»¹⁰.

Δ. Διὸ καὶ καλὸν ἔμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς δύο ἐρωτήματα:

- α) Ἡ μέλλοντικὴ συνέσις ὄλων τῶν προαναφερθέντων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, πέραν τῶν ὄσων προβλημάτων, ὑπηρετεῖ ὡς ἐπιδικώμενον τῶν ἀρχικῶν σκοπῶν τῶν;
- β) Ὑπῆρξεν τι τὸ θετικὸν ἐκ τῆς μέχρι σήμερον πορείας συμμετοχῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον οἰκουμενικὸν διάλογον καὶ εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους;

Εἰς τὴν καταρατικὴν ἀπάντησιν καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐρωτημάτων ὀδηγοῦμεθα: α) Ἐκ τῆς προσφερθείσης δυνατότητος καὶ διευκολύνσεως τῆς ἀκτινοβολίας τῆς ὀρθόδοξου μαρτυρίας εἰς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον, καὶ β) Ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως πολλῶν ἐκ τῶν παραδόσεων τῆς Δύσεως ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατερικῆς παραδόσεως καὶ τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας τῆς πρώτης χιλιετίας τοῦ κοινού, δηλαδὴ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ σημεῖον τούτων ἐπιγραμματικῶς καὶ μόνον θὰ ἤθελον νὰ ἀναφέρω ὀρισμένους ἐκ τῶν γενομένων ἀναθεωρήσεων. Αὐτὰ εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τῆς κυριαλείου ἐμφανείας καὶ διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ γενικότερου χριστολογικοῦ ζητήματος, εἰς τὸν Διάλογον μετὰ τῶν Προχαρακτηριστῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ υἰοθέτησις τῆς εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας, ὡς βάσεως διὰ τὴν θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιολογικὴν κατανόησιν τῶν θεμάτων εἰς τὸν Διάλογον μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθο-

10. ΜΑΡΚΟΥ ΕΦΕΣΟΥ ΤΟΥ ΕΥΧΕΝΙΚΟΥ, ἐν Συναβέσθῳ Συροπούλου, Ἀπομνημονεύματα, ν. 28, ἔκδ. V. Laurent, Les «mémoires» du Grand Eclésiastique de l'Église de Constantinople Sývestre Syropoulos sur le Concile de Florence (1438-1439), volix, Roma 1971, σελ. 282.

λικῶν (Κείμενο Μονάχου, Νέου Βαλάμου καὶ Ραβέννας). Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀρχαίου Ἐκκλησιολογίας ὑπὸ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. Ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Π.Σ.Ε. τῆς τριαδολογικῆς καὶ χριστολογικῆς διδασκαλίας ὡς προϋποθέσεως καταστάσεως μέλους εἰς αὐτὴ καὶ ἡ υἰοθέτησις τοῦ Συμβόλου Νικαίας - Κων/πόλεως ἀνευ τοῦ φησοῦ, ὡς βάσεως ὁμολογιακῆς συγκλίσεως. Τέλος, ἡ κατανόησις τῶν χρισματικῶν μυστηριακῶν καὶ εὐχαριστιακῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ ὀρισμένον προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν δὲν δύναται νὰ μὴ ἀξιολογηθεῖ θετικῶς ἢ νὰ παραμεινῇ ἀπαραιτήρητος.

Διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὁ διάλογος ὑπῆρξε πάντοτε καὶ παραμένει οὐσιαστικὸν καὶ ἀναταλλοτέρωτον στοιχεῖον τῶσιν τῆς σωτηριολογικῆς αὐτῆς ἀποστολῆς, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν εἰς τοὺς κόλπους Αὐτῆς, ὅσων καὶ τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης Τῆς, διὸ καὶ ἀφροδότηως ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει ὅτι ἐν τῇ αὐτοσυνειδησίᾳ Αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν εὐθετικὴν συνέχειαν τῆς Μῆδς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν κριτικὴν σωτηρίας διὰ τοὺς ἐγγὺς καὶ τοὺς μακρᾶν.

Ἡ ἐκφρασις αὕτη τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας ὡς κύριον κριτήριον ἑκάστου Διαλόγου προσδιορίζει καὶ τὰ ὅρια τῆς θεολογικῆς εὐθύνης ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν Ὁρθόδοξον Μελῶν τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν ἢ καὶ τῶν πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐν τῷ πλαίσῳ τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀμειώτου ὀφειλετικῆς μερίμνης τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς παρακολουθήσεως καὶ τῆς ἀξιολογήσεως τῶν προεπισημῶν Διαλόγων, μετ' ἰδιαίτερας μάλιστα κριτικῆς διαθέσεως, οὐχὶ μόνον ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῶν ἀσμεδίων συνοδικῶν ὀργάνων κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων, διὸ καὶ τὸ θέμα τῶν διμερῶν καὶ πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐνετάχθη εἰς τὸ θεματολόγιον τῆς μελλούσης Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ «Ὁρθοδοξία» ὡς ἰδιότης τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὑπόθεσις μεμονωμένων ἀτόμων οὔτε τοποθετεῖται ἐντός καὶ ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ρυθμιστικὸς κανὼν τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψεως τῆς, ἀλλὰ ταυτίζεται μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀποτελοῦσα συστατικὸν τῆς ταυτότητός Τῆς, διὸ καὶ βιοῦται μόνον ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, γεγονός τὸ ὁποῖον σημαίνει ἐν προκειμένῳ πλήρη ἀποδοχὴν τῶν πανορθόδοξως εἰλημένων ἀποφάσεων ἐκ μέρους τῶν Ὁρθόδοξων πιστῶν, ἄλλως ἐμφωλευεὶ ὁ κίνδυνος ἐκκλησιαστικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ σχισμάτων ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, γεγονός τὰ τὰ ὁποῖα τραυματίζουν θανασίμως τὴν ἐνότητά Τῆς. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς

αύτοσυνηδηνίας της, ή Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ταυτίζεται πρὸς τὴν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ μίαν ἔννοιαν ἰδρυματικῆς ἢ θεσμικῆς ἀποκλειστικότητας ἢ ἰδεολογικῆς ἐπιβολῆς, διό καὶ οἱ συμμετέχοντες ἐξ ὀνόματος τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς θεολογικοὺς Διαλόγους καὶ εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, εἶτε κληρικοί εἶτε λαϊκοί, δὲν ἐνεργοῦν ὡς μεμονωμένα πρόσωπα, ἀλλὰ κατ' ἐντολὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐκφράζοντες τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ οὐχὶ τὸ ἀτομικὸν αὐτῶν φρόνημα, τὸ δὲ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα ἐξεφράσθη ἀλλὰ καὶ ἐκφράζεται ἐπὶ τῇ βίᾳ, οἱ πανορθοδόξων ἀποφάσεων ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν καὶ ἐπὶ τῇ βίᾳ εἰς παραδόσεις ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας. Δι' αὐτὸ καὶ ἐνημερωθῶν τὰς Συνόδους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας ἐκπροσωποῦν, διὰ τὴν πορείαν τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἢ διὰ τὰς περαιτέρω προοπτικὰς τῶν, ὑποβάλλοντες εἰς τὰς Συνόδους τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν πρὸς ἑγκρίσιν τὰ Κοινὰ Κείμενα, τὰ ὁποία συντάσσονται καὶ γίνονται ἀποδεκτὰ ὑπὸ τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν εἰς τὰς ὁποίας Ἐρχῆς Συνόδους ἐναποκέεται, ὡς τὰς μόνας ἀρμοδίας νὰ ἀποφασίσωσιν διὰ τὴν συνέχισιν ἢ τὴν διακοπὴν τοῦ Διαλόγου. Ἄνευ τῆς συνοδικῆς ἐγκρίσεως ἢ ἀποφάσεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδὲν θεολογικὸν κείμενον καὶ οὐδεμία ἀπόφασις τῶν συμμετεχόντων ἐξ ὀνόματος τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν εἰς τοὺς Θεολογικοὺς Διαλόγους ἔχει ἐκκλησιαστικὸν κύρος.

Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὀφειλετικῆς μερίμνης καὶ μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἀνάγκη, ἐκτός τῶν ἤδη ἀναφερομένων προβλημάτων, δυσχερειῶν καὶ ζητημάτων ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου Διαλόγου, νὰ ἐπισημανθῶσιν τὸσον αἱ νεοφανῆς ἀποκλίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιτείνου ἐτι μᾶλλον τὴν σοβαρότητα τῶν διαπιστωμένων θεολογικῶν διαφορῶν τῶν διαφόρων χριστιανικῶν παραδόσεων καὶ ὁμολογῶν ὅσον καὶ αἱ τραυματικαὶ ἐμπειρίαι τῶν ἱστορικῶν σχέσεών των.

Ἡ ὁμολογιακὴ ὁμὸς ἐσωστρέφεια πολλῶν χρόνων, εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ἢ ὁποία ἐξεφράζεται μὲ μίαν συστηματικὴν ἄλλειψιν ἐνημερώσεως τόσο τῶν κληρικῶν, κάθε βαθμοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ποιμνίου, δὲν ὠδήγησεν δυστυχῶς εἰς μίαν νηφάλιον ἀξιολόγησιν τῶν θετικῶν συνεπειῶν τῆς ὑπευθύνου αὐτῆς προβολῆς τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως πρὸς τοὺς ἑγγύς καὶ τοὺς μακρὰν, ἐπὶ σκοπῷ τὴν θεραπεία τῶν ὁμολογιακῶν ἀποκλίσεων καὶ ἀγκυλώσεων τῶν διαφόρων παραδόσεων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, ὡς καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ διαχρονικοῦ κύρους τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, διό καὶ κατὰ καιρὸς ἐμφανίζονται δικαιολογημένα διαμαρτυρία,

ἐνοτάσεις, ὑποψίαι ἢ καὶ ἀντιδράσεις περὶ τῆς ὀρθῆς ἢ μὴ πορείας καὶ τῆς ἀναγκαιότητας τῶν προεπισημῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν δὲν ἐξημώθη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀλλὰ μᾶλλον ἐνισχύθη ἢ παρῶσα καὶ ἀνεγνωρίσθη ἢ συμβολή της, αἱ δὲ εὐκαιρῶς ἀκαίρως διατυπούμεναι μεμονωμένα ἐπι κρίσεις, οὔτε ἡμετέρας εἰς τὸ σύνολόν της τὴν ποιμαντικὴν εὐθύνην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, οὔτε υἰοθετήθησαν ὑπὸ συνόλου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, διό καὶ συνεχίζεται ἡ συμμετοχὴ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὰ δρώμενα καὶ γινόμενα εἰς τὸν ὅρον τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, καθ' ὅτι μόνον ὁ «διάλογος τῆς ἀληθείας», εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἀγάπης θὰ μᾶς ἐλευθερώσει καὶ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πραγματικὴν κοινωνίαν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου.